

پیش در آمد

نظر به تجربه‌مان از کلاس‌های آموزش مقدماتی زبان‌شناسی پیکره‌ای^۱، دریافته‌ایم که دانشجویان کارشناسی و تحصیلات تکمیلی زمانی اعتماد به نفس و توانایی تحلیل پیکره‌ای^۲ را می‌یابند که فرصت کار با پیکره‌ها^۳ و کسب تجربه کار با ابزارهای پیکره‌ای و تحلیل پیکره‌ای به آن‌ها داده شود. در حالی که فهم اصول، رویکردها و مزایای استفاده از پیکره‌ها شناخت بنیادی از این رویکرد به تحلیل زبان را فراهم می‌سازد، اما جنبه‌ای فنی هم وجود دارد که بهترین راه آشنایی با آن، کار عملی و رویارویی با پیکره است. ما به این نکته پی برده‌ایم که دانشجویان فواید و مزایای استفاده از پیکره‌های زبانی را قبول دارند، اما چالش موجود در این زمینه آموزش نحوه کار با پیکره به آن‌هاست. دانشجویان زمان «کار» با زبان‌شناسی پیکره‌ای باید در مورد جست‌وجوی پیکره و تفسیر نتایج حاصل از جست‌وجوهای پیکره‌ای‌شان تجربه کسب کنند تا بتوانند با استفاده از این اطلاعات توضیح دهند که چرا تحلیل‌ها و یافته‌هایشان مهم است یا چه ارتباطی [با موضوع تحقیقشان] دارد. در این کتاب فرصت‌های مختلفی را در زمینه کار روی پروژه‌های پیکره‌ای پیشنهاد می‌کنیم؛ برای نیل به این هدف، ابتدا تمام فصل ۴ را به کار روی پروژه‌های پیکره‌ای کوچک اختصاص می‌دهیم. در بخش ۳ اطلاعاتی را در اختیار دانشجویان می‌گذاریم تا به ساخت و تحلیل پیکره‌های خودشان پردازند. دریافته‌ایم که با دادن فرصتی به دانشجویان برای ساخت و تحلیل پیکره خاص خودشان می‌توان تجربه ارزشمندی در زمینه طراحی پیکره در اختیار آن‌ها قرار داد یا حتی آن‌ها را به ساخت پیکره‌های دیگری برای پروژه‌های خارج از کلاس تشویق کرد.

با این هدف که دانشجویان به کسب تجربه عملی در زمینه زبان‌شناسی پیکره‌ای پردازند، به عمد پیکره و نرم‌افزار مورد استفاده در پروژه‌های پیکره‌ای این کتاب را محدود کرده‌ایم. پیکره‌های مختلفی با سطوح دسترسی متفاوت و نیز نرم‌افزارهای مختلفی در دسترس

-
1. corpus linguistics
  2. corpus analysis
  3. corpora

عموم قرار دارند که می‌توان از آن‌ها برای تحلیل داده‌ها استفاده کرد (برخی‌ها رایگان هستند و برخی‌ها هم نه). هر پیکره و هر برنامه نرم‌افزاری ویژگی‌های خاص خود را دارد و ما متوجه این نکته شده‌ایم که این پیکره‌ها و نرم‌افزارهای مختلف گاهی باعث سردرگمی دانشجویانی می‌شوند که به پیکره‌ها دسترسی ندارند و/یا می‌کوشند یک برنامه یا «اینترفیس جست‌وجو»^۱ در یک پیکره را یاد بگیرند و سپس باید به سراغ یادگیری برنامه دیگری بروند. برای حل این مسئله، تمام پروژه‌های این کتاب از مجموعه پیکره‌های تهیه‌شده توسط مارک دیویس^۲ در دانشگاه بیرمنگام بهره می‌برند.^۳ بدین ترتیب، دانشجویان می‌توانند از پیکره‌های مختلف این وبگاه استفاده کنند، بنابراین برای کار با اینترفیس جست‌وجوی یک پیکره مشخص فرصت‌های فراوانی می‌یابند. برای پروژه پیکره‌ای بزرگ‌تر، روی نرم‌افزار رایگان AntConc تمرکز کرده‌ایم؛ این نرم‌افزار را لارنس آنتونی^۴ در دانشگاه وسادا^۵ تهیه و پشتیبانی کرده است.^۶ مسلماً نرم‌افزار و پیکره‌های به کاررفته در این کتاب تنها نرم‌افزار و پیکره موجود نیستند، اما به نظر ما این پیکره و نرم‌افزار مبانی بسیار محکمی برای تحلیل پیکره‌ای فراهم کرده‌اند و به دانشجویان امکان می‌دهند تا، با استفاده از نرم‌افزارهای رایگان و کاربرپسند، «کار عملی در» حوزه زبان‌شناسی پیکره‌ای را آغاز کنند.

از آنجا که بخش اعظمی از کار در زمینه زبان‌شناسی پیکره‌ای نیازمند بهره‌گیری از تحلیل کمی داده‌هاست، در فصل ۵ اندکی از اطلاعات آماری مقدماتی و در فصل ۶ اطلاعاتی را در مورد انواع آزمون‌های آماری مطرح کرده‌ایم. همراستا با یکی از اصول هدایت‌گر این کتاب، این اطلاعات مقدماتی را شیوه‌ای برای دانشجویان به منظور یادگیری مبانی تحلیل می‌دانیم به این امید که این دانش را در پروژه‌های دیگر به کار بندند یا با یادگیری روش‌های فنی پیشرفته‌تر آماری بتوانند در آینده از آن‌ها بهره‌مند گردند.

۱. اینترفیس جست‌وجو (search interface)، یا فرم جست‌وجو (search form) عبارت است از مدخلی که کاربر از طریق آن می‌تواند به محتوای یک دادگان دست پیدا کند. این واسط به کاربر امکان می‌دهد هر آنچه را در یک دادگان می‌جوید، از طریق این مدخل سؤال کند (منبع: <https://www.igi-global.com/chapter/deep-web-databases-web/20743>). فرهنگستان زبان و ادب فارسی واژه «واسط» را برای اینترفیس تصویب کرده است - و.

2. Mark Davies
3. <http://corpus.byu.edu/>
4. Laurence Anthony
5. Waseda University
6. <http://www.laurenceanthony.net/software/antconcl/>

چارچوب‌های توصیفی و نظری مختلفی در زبان‌شناسی پیکره‌ای به کار می‌روند. برای هدایت دانشجویان در تفسیر یافته‌های پیکره‌ای‌شان چارچوب خاصی را برگزیده‌ایم. تحلیل سیاق^۱ تأثیر بسیاری بر کار ما داشته است و معتقدیم که این رویکرد به فهم کاربرد زبان به قدری وسیع است که می‌تواند انواع پروژه‌های انتخابی دانشجویی را پوشش دهد. در فصل ۲، مبانی نوعی تحلیل سیاق را مطرح می‌کنیم و سپس از دانشجویان می‌خواهیم که هنگام ساختن پیکره خود و هنگام انجام دادن پژوهش پیکره‌ای‌شان به این چارچوب رجوع کنند. می‌دانیم که برنامه‌های نظری و توصیفی دیگری هم می‌توانند به بحث ما مرتبط باشند، اما احساس می‌کنیم که تمرکز بر یک رویکرد خاص می‌تواند تجربه بیشتری در اختیار دانشجویان قرار دهد تا بتوانند نتایج حاصل از پیکره خود را تفسیر و اهمیت یافته‌های پژوهش خود را تفهیم کنند. به باور ما، بدون دانش و کسب تجربه در استفاده از یک چارچوب خاص، دانشجویان کاملاً جذب آن جنبه‌هایی از زبان‌شناسی پیکره‌ای می‌شوند که صرفاً به «فشردن دکمه» مربوط‌اند و بهای آن غافل شدن از قسمت‌های مرتبط با تفسیر داده‌های حاصل از جست‌وجو در پیکره است.

ارائه منسجم گزارش کار نیز برای ما مهم بوده است. به همین منظور، مطالبی را در مورد ویژگی‌های نگارش مقاله پژوهشی و ارائه آن آورده‌ایم (فصل ۸). هدف ما در این فصل، فراهم آوردن دستورالعملی، هم برای دانشجویان و هم برای استادان، در مورد شیوه تبیین و ارائه پروژه‌های پژوهشی خاص است.

در فصل پایانی (فصل ۹)، از دانشجویان می‌خواهیم تا انواع پیشرفته‌تری از پژوهش پیکره‌ای را مد نظر قرار دهند با این امید که این کتاب در حکم مقدمه‌ای در این زمینه باشد و دانشجویان را به پیگیری این ایده‌ها در سطحی حرفه‌ای تر تشویق کند و شاید حتی به شیوه‌های چشمگیری بر این رشته اثر گذارد.